
IZSNYÉTE VEZETÉKNEVEI

Ezt az írásmat boldogult barátom, segítóm, Udvari István emlékének szentelem.

A Bereg megyei Izsnyéte névadójára az első adatunk 1248-ból származik: *Snethe* (GYÖRFFY I: 537). A falu nyilván előbb is megvolt, de csak a 15. századból van adatunk rá, és ez már a mai ejtett alakot mutatja: 1484: *Izsnyéte* (FNESz. 1: 643). Trianon után *Žňatine* lett a neve tudatos szlávósítással, majd a II. világháború után mind a szovjet, mind a mai korban *Жнятино* a neve. A Munkácstól mindössze 18 kilométerre fekvő falu magyar többségű. A községben a magyaron kívül más beszédet nem hallottam. A lakosság mintegy 10%-át kitevő cigányság csak magyarul tud. Amikor Sebestyén Zsolttal 2004. május 15-én ott jártam, a helység lakossága 2246 fő volt. Bahus Mária polgármester asszony rendelkezésünkre bocsátotta a lakónyilvántartó könyveket. Mivel ezeket cirill betűkkel vezették, néha problémás volt az ejtés. Ebben is segített, sőt még azt is megmondta, hogy a „magyar időkben” miként írták nevüket az egyes családok. Itt is hadd köszönjem meg segítségét.

167-féle nevet gyűjtöttünk. Igaz, a névanyag vegyes nemzetiségre utal, de ha azt nézzük, hogy melyek a leggyakoribb nevek, módosíthatjuk véleményünket: *Bahus, Orosz, Bence, Pallagi, Deák, Bíró, Lakatos, Urbán* (a sorrendet a polgármester asszony állapította meg). Ezek a lakosság egyharmadát teszik ki. A cigányok egytől egyig magyar nevet viselnek: *Dávid, Samók, Borsodi, Horvát, Lackó, Pap*, illetve *Bohus* (ez ugyan nem magyar eredetű, de Kárpátalján kizárólag magyar nemzetiségűek viselik).

Izsnyéte 1570-ben is nagyjából azt a nemzetiségi-nyelvi arányt mutatta, mint ma. Ezért közlöm az akkor élt emberek vezetékneveit (kiemelve azokat, amelyek ma is megvannak): *Antal, Baba, Barta, Batyko, Batyus, Bencze, Bwyte, Czako, Czete, Diak* (ma *Deák* formában), *Ferencz, Ferge, Gore, Göbö, Ignat, Imre, Isneti, Iuasko, Kaczio, Kati, Kopasz, Koza, Lukacz, Molnar, Nagy fejw, Palcza, Parlagi* (ma: *Pallagi*), *Vegső* (Conscr. port. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár, Mikrofilmtár, 73. doboz).

A rendszerezést az eddig megszokott közléseim alapján végeztem (pl. Névtani Értesítő 27: 43–9). Most is elsősorban KÁZMÉR MIKLÓS kiváló munkájára (K. = CsnSz.) támaszkodtam, néhol ki is egészítettem, vagy vitatkoztam megállapításaival. A szláv nevek megfejtésében igen sokat segített UDVARI ISTVÁN: egyrészt ellenőrizte megfejtési kísérleteimet, másrészt tanácsokat adott a feldolgozáshoz.

I. A névadó ős személynévére visszamenő vezetéknevek

1. Régi egyházi személynévek. – magyar: *Antal* (K. 41–2), *Boldizsár* (K. 158–9), *Dávid* (K. 284–5), *Kelemen* (K. 570), *Lőrinc* (K. 685), *Simon* (K. 935–6), *Urbán* (K. 788–9, *Orbán* a.); **német:** *Habel* < cseh *Havel* 'Gál' (BAHLOW 195); **ruszin** (esetleg keleti szlovák): *Prokop*.

2. Régi egyházi személynévek rövidült, képzett alakjai. – magyar: *Balla* < *Barla* < *Barlabás* (K. 76–8), *Barta* < *Bartalom* < *Batholomaeus* (K. 99–100), *Bence* < *Bencenc* < *Vincentius* 'Vince' (K. 118–9), *Dankó* < *Dániel*, *Damokos*, *Damján* + *-kó* (K. 280), ez a név mind a ruszinban, mind a szlovákban is gyakori, *Kacsó* < *Kálmán* + *-csó* (K. 526–7), *Lackó* < *Lácló* < *László* + *-kó* (K. 659), *Mikó* < *Miklós* + *-ó* (K. 736),

Samók < *Sámuel* + *-ók*, *Sidó* < *Sidonius* + *-ó* (K. 1167–8 a *zsidó* népnévből, illetve a *Zsidmond* alakváltozatból vezeti le, az utóbbi elképzelhető, de az elsőt csaknem teljesen kizárhatjuk); **ruszin:** *Fegykó* < *Федя* < *Федор* 'Tódor, Tivadar' + *-ко*, *Kosztik* < *Косма* < *Константиин* 'Konstantin' + *-ик*, *Szimko* < *Симон* 'Simon' + *-ко*; **ruszin vagy ukrán:** *Fircák* < *Фирс* (< görög *Thyrsos*) + *-ак* (BIJ. 107), némi magyarosodással; **szlovák:** *Gabóda* < *Gabriel* 'Gábor' + *-da*, *Klim* < *Kliment* 'Kelemen' (elvileg lehet ruszin és ukrán is), *Lukecsa* < *Lukás* 'Lukács' + *-eč* + *-a*, *Petraskó* < *Petr* 'Péter' + *-aš* + *-ko*, *Vank* < *Ivan* + *-k* (az *Ivanko* forma gyakoribb a területen); **ukrán:** *Grican* < *Гриц* < *Григоріи* 'Gergely' + *-ан*, *Gricu*: az előző név vocativusban.

3. Régi világi személynévek. – **magyar:** *Badó* (K. 59), *Kázmér* (K. 565), *Kósa* (K. 625–6); **német:** *Herka* < *Herko*, szepességi forma (BRECHENMACHER 1: 703); **román:** *Burcsin* < *Burcin* < bolg. *Burčo* (JORDAN 89). **ruszin:** *Csokuk*: a régi magyar *Csok* személynév ruszin *-ук* képzős alakja; **török:** *Darcsi* (MIZSER 2005: 44); **egyéb:** *Mahamed* < *Mohamed*, belső-oroszországi muzulmán név.

4. Patronimikumképzős vezetéknevek. – **magyar:** *Bekfi* (K. 114–6), *Bunaj*: a *Bunai* névből ukránosítva; **latin:** *Antoni*: az *Antonius* 'Antal' név Sg. genitivusban, tkp. 'Antalfi'; **ruszin:** A szláv nyelvekben több képző jelentkezik (gyakorisági sorrendben): *-(ov)ics*, *-in*, *-ov* (eredetileg Pl. genitivus), *-szkij*. *Dudinszkij* < *дуда* 'duda', tkp. 'Duda nevű ember fia', *Holovnic* < *голова* 'nagy fejű', egy nagy fejű embernek a leszármazottja, *Horomovics* < *гром* 'mennydörgés', némiképp magyarosodva: 'a mennydörgős (hangú) ember fia', *Kaszinec*: a *коча* 'kasza, varkocs' továbbképzése (itt jegyzem meg, hogy a ruszinban igen gyakori, az ukránban is jellemző, de a keleti szlovákokban sem ritka az *-in* patronimikumképzős nevek megkülönböztető jellegű megtoldása az *-ec* képzővel), *Kulin* < *Mikula* 'Miklós', tkp. 'Miklósi', *Pazuhánics* < *пазуха* 'kebles, nagy keblű', *Popovics* 'a pap fia, a paphoz tartozó' (a leggyakoribb ruszin név az egész megyében), *Rodoszálóvics*: az alapszót nem ismerem, *Szkubénics*: *клуба* 'halászsas', azaz 'a halászsasra emlékeztető ember fia'; **ruszin vagy szlovák:** *Szuhina* < *sucha* 'szár', nőiesített forma; **szlovák:** *Kubarics* < *Jakub* + *-ar* + *-ič*; **ukrán:** *Csisztov* < *чист* 'tisza, becsületes, ártatlan', *Dementyev* < *Деметій* (< latin *Domitius*, BIJ. 55), *Honcsarova* < *зонар* 'fazekas', nőiesített forma, *Olihovszkij* < *Оле* (< óskandináv, BIJ. 84), *Ribakov* < *рыбак* 'halász', *Zsinkin* < *жінка* 'asszony, feleség', nyilván utószülött (az apa halála után született) gyermek leszármazottjáról van szó.

II. A származás helyére utaló vezetéknevek

1. Puszta helynév. – **magyar:** *Verbiás*: egy verchovinai falu neve Bereg megyében (több helyen is vezetéknev).

2. Nagyobb egység képzős neve. – **magyar:** *Borsodi* (K. 174) 'Borsod megyei'.

3. Melléknévképzős helységnevek. – **magyar:** *Azari*–*Azarij*–*Ozari*: Zemplén megye (K. 54): az *Azarij* ukránosított forma, az *Ozari*-ban az *O-* a labialitást jelöli az ukrán átírásban, *Barkaszi*: *Barkaszó* Bereg megye (K. 95), *Gáti*: Bereg megye (K. 366–7), *Géci*: Nógrád, Szatmár megye (K. 398–9), *Góci*: Doboka megye (K. 418–9, *Göci* a.), *Ladányi*: hat megyéből a legvalószínűbb Szabolcs (K. 660), *Liszkai*: Zemplén megye (K. 678), *Lohaj*: (*Kis-*, *Nagy-*)*Lohó*, Bereg megye, ukrainizált forma a *Lohai*-ból, *Pallagi*: Szabolcs, Szatmár megye (K. 826, *Parlagi* a.), *Pálóci*: Ung megye (K. 817–8), *Pocsai*: *Pocsaj*, Abaúj, Bihar megye (K. 859), *Selesztai*: *Selesztó*, Bereg megye, *Szalontai*: Bihar,

Borsod megye (K. 966), *Szikszaik*: *Szikszo*, Abaúj, Heves megye (K. 1009–10); **ruszin**: *Illickij*: *Illice* 'Ilonca', Bereg megye; **orosz**: *Vilencka*: helyesen: *Виленска* 'Vilna, Litvánia fővárosából való nő'.

4. A helység valamely részén lakó. – **magyar**: *Hidi* (K. 474): 'a híd mellett lakó'; **ruszin**: *Javorszkij*: *Javorec* gyakori külterületi név Máramarosban, *Szimirjancsik* 'Cimip', magyarul: Ószemere (Ung megye) helységből való, a *-чук* képző megkülönböztető jellegű; **ukrán**: *Jablinszkij*: *Jablinov*: galíciai helységnév, *Kamarnickij*: *Kamarniki* galíciai falu az Uzsoki-hágó túlsó oldalán.

5. Népevek. – **magyar**: *Horvát* (K. 480–1), *magyar* (K. 696–7), *Orosz* (K. 692–3), *Tóth* (K. 1080–2); **ruszin**: *Paracinec* 'a rácok közül való', *Racin* 'rác' (< magyar), *ruszinko*: *русин* + *-ко*, *Volosin* 'oláh'.

III. Foglalkozásra, tisztségre, méltóságra utaló vezetécknevek

1. A foglalkozás, tisztség, méltóság megnevezése. – **magyar**: *Béres* (K. 129), *Bíró* (K. 142–3), *Bodnár* 'kádár, szekérgyártó' (K. 148), *Deák* 'íródeák, kántor' (K. 285–6), *Fazekas* (K. 348–50), *Fedeles* 'tetőfedő' (K. 350), *Kertész* (K. 585–6), *Király* (K. 593–4, magyarázata: KÁLMÁN 1989: 81), *Kovács* (K. 629–30), *Lakatos* (K. 662–3), *Mészár* 'mészáros' (K. 727), *Molnár* (K. 745–6), *Pap* (K. 821–2, magyarázata: KÁLMÁN 1989: 81), *Szabó* (K. 955–7), *Szakács* (K. 958–9), *Varga* (K. 1120–2), *Vasas* (CsnSz, 1128) 'vaskereskedő; vascipót előállító; páncélos katona'; **német**: *Bek* < *Beck* 'pék, sütő' (BAHLOW 52); **ruszin**: *Cimbalinec* 'cimbalmos', *Felybaba*: a németből átvett *фельдфебел* 'örmmester' szó népetimológiás alakja, a kialakulására vö. a cseh *Felbáb* 'ua'. (MOLDANOVÁ 66), Macsolán és Volócon is élő név, *Korincju*, a *континец* 'boglárakó' szó vocativusa; **ruszin vagy szlovák**: *Szkrinyár* 'szekrényes'; **ukrán**: *Dizsár* 'teknőcsináló'.

2. A foglalkozásra metonímiával utaló vezetécknevek. – **magyar**: *Kentes* (K. 638, *Köntös* a.), *Sufrics*: a *sufri* 'új bor, karcos vinkó' (MTSz. 2: 433) szlávósított alakja, *Vas* (K. 1125–6); **ruszin**: *Heletej* < magyar *gelét* (< sziléziai német *glet*) 'edénymázként használt ólomoxid' (TESz.) ruszinósított alakja, *Kucsinka*: a *куча* 'kunyhó' képzett alakja, *Kulja* 'golyó, tekegolyó'; **ruszin vagy ukrán**: *Lemescsik*: a *леміш* 'ekevas' szó képzett alakja; **szlovák**: *Spenik*: a *špen* (< német *Spenn*) 'forgács, szilánk; vágott fa' szó képzett formája.

IV. Egyéni tulajdonságra utaló vezetécknevek. – **magyar**: *Bajza* 'vad, szilaj'; 'bohó' (K. 65), *Bodor* 'göndör' (K. 150–1), *Bojog* < *bolyog* 'bolyong' (TESz.), *Csontos* 'erős csontozatú' (K. 260–1), *Fekete* 'bőrű, hajú, szakállú, szemű', esetleg 'sötét tekintetű', *Kis* 'alacsony; fiatalabb; valamely testrésze kisebb az átlagosnál; jelentéktelen személy' (K. 594–5), *Kopasz* (K. 617–8), *Nagy* 'magas; idősebb; valamely testrésze nagyobb az átlagosnál; kiváló lelki tulajdonságokkal rendelkező ember' (K. 756–7), *Totykó* < *totya* 'lomha, totyakos' + *-kó* (vö. TESz. *totyakos* a.), *Veres* (K. 1136–8); **román**: *Hoca* < *hoța* 'tolvaj, rabló, útonálló' (IORDAN 247); **ruszin**: *Mucsicska* 'lisztecske', *Szemák* 'hatos (pénz)', *Szikura* 'cinege', *Szoroka* 'szarka', *Szteblak* a *стебло* 'szár; szál' szó képzett alakja; **ruszin vagy szlovák**: *Bobuszka* 'apró szemű bab', az első névviselő nyilván szeplős vagy himlőhelyes volt, *Huszonka* 'kisliba', *Muhicska* 'legyecske', feltehetően a szemtelenségre utal, *Holub* 'galamb' (ukrán is lehet); **szlovák**: *Cap* 'bakkecske', *Holis* 'kopasz', *Szokolcsák*: a *sokol* 'solyom' szó képzett alakja, *Szuhán* 'száraz';

ukrán: *Babinec* 'asszonysarok a templomban', *Fanta* < *фанта* 'zálog' + *-a*, *Halajda* 'kóborló, otthontalan', *Kotobej* 'verd agyon a kandúrt', szavajárási név, *Sersun* 'lódarázs'.

V. Egyéb családnevek

1. A névadásnak több indítéka is lehetséges. – *Algács:* valószínűleg az *akác* alakváltozata (TESz.), lehet metaforikus tulajdonság vagy a foglalkozásra utaló vezetéknev, de a 18. századnál nem lehet régebbi, ha a feltételezés igaz, *Bakos:* 1. régi magyar világi személynév, 2. 'olajütő, -sajtoló' (K. 70), *Balog:* 1. 'balkezes', 2. 'rossz, gonosz', 3. régi magyar világi személynév, 4. 'másságot mutató személy', 5. 'akinek hiányzik a jobb keze' (K. 79–80), *Bundás:* 1. 'bundakészítő', 2. 'bundát viselő' (K. 193), *Csákány:* 1. a munkavégzés eszköze, 2. régi magyar világi személynév (K. 211–2), *Dóka:* 1. a *Dávid* név becézett formája (K. 307), 2. 'rövid, dolmányszerű meleg kabát' (TESz.), *Fodor:* 1. 'göndör' (K. 367–8), 2. a ruszin *Федор* 'Tódor, Tivadar' magyarosodott alakja, *Járó:* 1. a *Járfás*, *Jardán* régi egyházi nevek becézett alakja, 2. 'bujdosó' (< *országjáró*), 3. 'földmérő' (< *határjáró*; K. 515), *Babics:* 1. a szláv *bába* (többjelentésű szó, alapjelentése: 'öregasszony') patronimikumképzős alakja, 2. az ukrán *бабуч* 'szoknyapecér'.

2. Egyelőre megfejtetlen nevek. – *Bagis*, *Kulabin*, *Lintur*, *Pajda*, *Plejko*. Sem a helyszíni tájékozódásom, sem a szótárak nem segítettek, de az biztos, hogy ezeket ruszinok vagy magukat ruszinnak-magyarnak valló emberek viselik.

Hivatkozott irodalom

- BAHLOW, HANS 1967. *Deutsches Namenlexikon*. München.
 BRECHENMACHER, JOSEF KARLMANN 1957–1963. *Etymologisches Wörterbuch de deutschen Familienamen* 1–2. Limburg a. d. Lahn.
 IORDAN, IORGU 1983. *Dicționar al numelor de familie românești*. București.
 KÁLMÁN BÉLA 1989. *A nevek világa*. 4. kiadás. Debrecen.
 KNIEZSA ISTVÁN 1965. *A magyar és szlovák családnevek rendszere*. Sokszorosított kiadvány.
 MIZSER LAJOS 2005. Dercen és Szernye családnevei. *Névtani Értesítő* 27: 43–9.
 MOLĐANOVÁ, DOBRAVA 1983. *Naše příjmení*. Praha.
 UDVARI ISTVÁN 1994. *Ruszinok a XVIII. században. Történelmi és művelődéstörténeti tanulmányok*. Nyíregyháza.
 ВІЛ. = СКРИПНИК, Л. Г. – ДЗЯТКІВСЬКА, Н. П. 1996. *Власні імена людей*. Кіїв.

MIZSER LAJOS

LAJOS MIZSER, Family names in village Izsnyéte

Izsnyéte is a village of Hungarian majority to the south-west of Munkács in district Bereg, Ukraine. In the settlement the author collected 167 family names, which he classified on the basis of the system he presented in the previous issue of our periodical. The majority of the family names turned out to have been given by Hungarians, but there are some names (in order of frequency) of Ruthenian, Ukrainian, Slovakian, German, Rumanian, Turkish and Latin origin. Most of the family names of foreign origin are also borne by people whose mother tongue is Hungarian. The author provides the etymology of the family names as well.